

nu nog gaan er miljoenen kaartjes naar onze stad en naar andere steden, theaters, busdiensten etc. In die kaartjes weerspiegelde zich het super-individualistische Nederland met duizenden formaten, prijzen en kleuren.

Wanneer Schwitters al die kaartjes kon zien, zou hij nog ontelbare collages kunnen maken. Maar nu is ook op het gebied van het openbaar vervoer een tendens gaande, welke streeft naar een uniformering van de kaartjes.

Schwitters was een verwoed verzamelaar van tram- en entreekaartjes, van sigarettendoosjes en van het vuilnis van de straten, die zijn hulpmiddelen waren voor zijn wonderlijke scheppingen. Zijn 'entartete Kunst' werd door de nazi's verbrand en Schwitters vluchtte weg uit zijn geliefde Hannover, eerst in 1937 naar Noorwegen en in 1940 naar Engeland waar hij in 1948 overleed in kommervolle omstandigheden¹). Nu wordt hij algemeen erkend als een groot kunstenaar, als een man die de weg wees naar nieuwe mogelijkheden. De literatuur over de mens Schwitters als beeldend kunstenaar, dichter en musicus is zeer indrukwekkend. De prijzen voor een werk van Schwitters zijn duizelingwekkend hoog geworden²). De verrassing bij het zien van de collage van Schwitters in het Guggenheim Museum met de Rotterdamse tramkaartjes werd alleen maar groter toen ik ontdekte dat, ofschoon hij een collage maakte met Haagse tramkaartjes, gekombineerd met Miss Blanche en Caravellis sigarettendoosjes, er maar één collage bestaat die de verbinding heeft met Rotterdam³). Dan rijst de vraag: is Schwitters in Rotterdam geweest of heeft hij de Rotterdamse tramkaartjes van vrienden gekregen?

Wanneer men de collage nauwkeurig bekijkt, dan is het wonderlijk te ontdekken hoe Schwitters op een oppervlakte van 30 x 22 cm zulk een boeiend tafereel wist te maken met doorgeknipte en over elkaar geplakte papiertjes, met de tramkaartjes als hoofdmotief in een zeer evenwichtige kompositie van kleuren en vormen. Op de tramkaartjes van de R.E.T.M. zijn de nummers en de prijzen duidelijk te lezen en ook: Druk van H.A.M. Roelants, Schiedam.

Daaronder op het rode papier komen ook Nederlandse teksten voor, zoals de woorden: prachtige geldprijzen, busjes van 45 cents, Kwatta enz. Verder staat er het grote woord 'Be-roemde' waarvan hij de B nog eens vergroot verwerkt heeft. Zijn kompositie noemt hij met zijn eigen handschrift: Mz (=Merz) 63 mit Frau Schwitzend, gedateerd 1920, Kurt Schwitters.